

Novi Matajur

Leto X - Štev. 1 (217)

UREDNIŠTVO in UPRAVA
Čedad - Via B. De Rubeis 20
Tel. (0432) 731190
Poštni predal Čedad štev. 92
Casella postale Cividale n. 92

Čedad, 15. januarja 1983

Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450

Izdaja

ZTT

Tiskarna R. Liberale - Čedad

Izhaja vsakih 15 dni
Posamezna številka 400 lir
NAROČNINA: Letna 6.000 lir
Za inozemstvo: 8.400 lir
Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska
Trst 11-5374

Odgovorni urednik: Izidor Predan

Quindicinale

Za SFRJ

- Žiro račun

50101-603-45361

«ADIT» DZS, 61000 Ljubljana

Gradišče 10/11 - Telefon 223023

Sped. in abb. post. II gr./70
Poština plačana v gotovini
OGLASI: mm/st + IVA 15%
trgovski 200, legalni 300
finančno - upravni 250,
osmrtnice in zahvale 100,
mali oglasi 100 beseda.

Nadvse uspešen jubilejni, 20. Dan emigranta v Čedadu

Siti smo lepih besed prišel je čas dejanj

V beneškem jeziku zaigrali Cankarjev Hlapec Jernej je optimistična in borbena osebnost

Jubilejni, 20. dan emigranta, ki so ga priredile slovenske organizacije videmske pokrajine, je v gledališče Ristori v Čedadu privabil ogromno množico prebivalcev nadiških dolin.

Udeležili so se ga tudi predsednik deželne sveta Mario Colli, deželni svetovalec Romano Specogna, župana iz Špetra in Grmekia Giuseppe Marinig in Fabio Bonini, predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze Boris Race, član predsedstva SZDL Slovenije Danilo Türk, generalni konzul SFRJ v Trstu Drago Mirošič, delegacija iz Tolmina na čelu s predsednikom medobčinske Socialistične zveze Vladom Uršičem. Nadalje so bili prisotni, predsednik teritorialnega odbora SKGZ za videmsko pokrajino Viljem Černo, predsednik Zveze izseljenčev Ferruccio Clavara, predsedniki beneških kulturnih društev, številni slovenski duhovniki itd. Lahko bi rekli, da je dan emigranta, kot vedno doslej, zbral okoli sebe vse sile, ki se borijo za vsestranski napredek Benečije.

Prvič se je zgodilo, da na dnevu emigranta ni bilo uradnega govora. Namesto njega so nastopajoči kar na odru pisali parole na liste in jih sproti, ko so jih napisali, razobešali. Zapisali so jih kar lepo število, in ena je bila vsebinsko pomembnejša od druge. Najprej so zapisali Siti smo lepih besed, čas je da na rede nekaj za nas. Potem pa se jih je zvrstila še cela serija: Pustite nam rože po našim sadit — Za vrnitev potrebujemo hišo in delo — Če je važno, da vsak se uči v svojem jeziku, zakaj mi ne? — Ne vič hlapci na naši zemlji, smo mi gospodarji — Kar naprej naše stare navade so najlepše — Ekonomski razvoj razvoj naše skupnosti.

Tako je dan emigranta na čisto originalen način opozoril na celo vrsto nerešenih vprašanj, opozoril na zahteve emigrantov, prebivalstva in kulturnih društev. Najbolj pomembno pri vsem tem pa je dejstvo, da postavljajo te zahteve aktivni, podjetni, mladi in za razvoj nadiških dolin zagreti domačini. To pa je že garancija, da bo bitka za gospodarski, politični in kulturni napredek rodila zaželene sadove kot jih je že rodila z

rastjo prepričanja, da je usoda Benečije v rokah Benečanov.

Tudi kulturni del programa je bil nadvse zanimiv in so v njem sodelovali samo naši ljudje. Pripravil ga je koordinator Aldo Clodig, požrtvovalni in idej polni predsednik odbora SKGZ za kulturo.

V prvem delu so bile glasbene točke. Birtičeva mlada harmonikarja Ivan Del Medico in Stefania Battoia iz Brda sta zaigrala partizanske in narodne pesmi. Kantavtorja kitarista Franco Cernotta in Guido Qualizza iz Št. Lenarta sta zapela nekaj pesmi. Boris in mali Igor Černo sta recitala dve pesmi v slovenščini in v terskem narečju. Potem sta Checco in Anita zapela pesmi s Senjama beneške pesmi. Ko sta odpela zmagovito pesem «Te prosim o muoj Buog», so na odru dvignili transparent, ki ga je mladinski odbor pripravil za lansko manifestacijo 25. aprila v Čedadu in na katerim je z velikimi črkami pisalo «Beneški Slovenci za svobodo in globalno zaščito». Prireditev je skle-

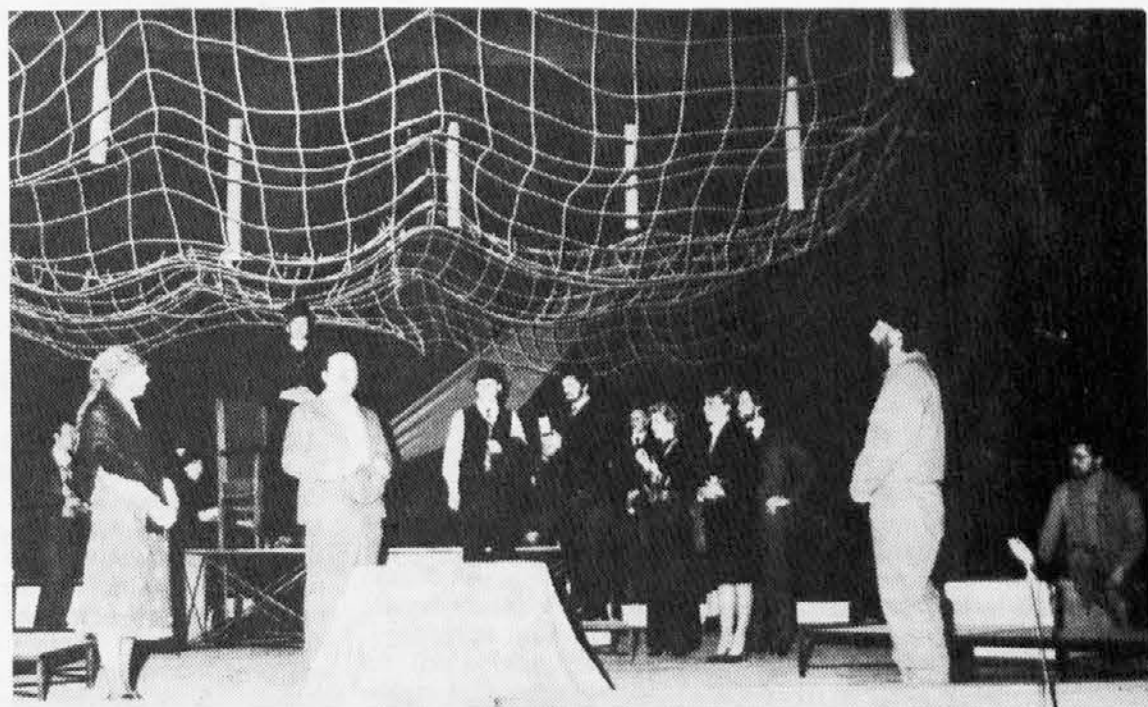
nila rok skupina Sir, kruh in bakala, ki jo vodi Marino Blasutig.

Za nastop Beneškega gledališča s ponašeno igro Ivana Cankarja Hlapec Jernej je vladalo veliko zanimanje, saj se je zanj pripravljalo 20 oseb Beneškega gledališča in prav toliko članov pevskega zbora Rečan z Ljes.

Delo je v beneško narečje «prevedel» Izidor Predan režiral pa Adrijan Rustja. V njem so nastopali: Romano Canalaz, Bruna Chiuch, Franco Qualizza, Paolo Duriavig, Marina Vogrig, Antonella Loszsch, Michele Qualizza, Luciano Qualizza, Renzo Gariup, Mario Bergnach, Marco Cernetig, Sandro Vogrig, Marco Clodig, Gianni Trusgnach, Sandro Giro, Michele Canalaz, Giacomo Canalaz, koordinator Aldo Clodig, scena Renzo Rucchi, Carluccio Gariup, Donatella Ruttar, kostumi Rosina Zufferli, so pomagali Loretta Canalaz, Daniela Lauretig, Aldo Martinig.

Pri režiserju Adrijanu Rustji smo se pozanimali, zakaj

(Nadaljevanje na 2 strani)

Nastop Beneškega gledališča in pevskega zbora Rečan na 20. dnevu emigranta v Čedadu. (foto M. Kuzmin)

Al ventesimo Dan emigranta

No ai discorsi celebrativi: la crescita politica e culturale parla per noi

Le luci si sono spente e il sipario è calato sul ventesimo «Dan emigranta». Venti anni sono un traguardo significativo, la testimonianza di una volontà di esistere e di contare che non può essere soffocata. Gli anniversari spingono a fare un bilancio dell'attività svolta e molto spesso portano con sé anche discorsi celebrativi e retorici. Non è stato il caso della manifestazione che si è appena conclusa. Come ha detto il responsabile della commissione culturale della Unione economica e culturale slovena Aldo Clodig, la scelta del Dan emigranta di quest'anno, che è stato contraddistinto da tutta una serie di novità, è stata quella di far parlare i fatti. Novità come dicevamo, ce ne sono state molte. In primo luogo non ci sono stati discorsi introduttivi e di saluto che ormai facevano parte della tradizione e che hanno sempre lasciato un sapore d'amaro in bocca. Alle promesse non sono mai seguiti i fatti...

La manifestazione è subito entrata nel vivo e sul palco si sono succeduti artisti giovani, e meno giovani che hanno presentato la situazione musicale attuale in Benechia, che va dalla conservazione e valorizzazione della tradizione, con la presentazione di due fisarmonicisti giovanissimi, fino alla produzione rock del gruppo di Marino Blasutig che è stata accolta calorosamente soprattutto da parte del pubblico giovanile e che testimonia la vitalità creativa degli sloveni della Benecia.

E' seguita la rappresentazione de Il servo Jernej di Ivan Cankar, uno dei massimi esponenti della letteratura slovena. Un testo drammatico in cui si è presentata la ricerca del servo Jernej, simbolo di tutti gli oppressi, cacciato vecchio e stanco, dopo la morte del proprietario dalla casa dove ha lavorato 40 anni, ricerca del riconoscimento dei suoi diritti, conclusa con un gesto di ribellione: l'incendio della proprietà. La somiglianza con la situazione degli sloveni della provincia di Udine, che oramai da troppi anni sono alla ricerca del riconoscimento dei propri diritti, è

più che evidente. Un gesto di rivolta quello di Jernej che non è distruttivo, ma che vuole simboleggiare e allo stesso tempo stimolare in modo più aggressivo la presa di coscienza e la necessità di una maggiore coesione di tutti gli sloveni nella battaglia che stanno conducendo per l'ottenimento di una tutela legislativa globale.

All'uscita dal teatro abbiamo cercato di verificare le impressioni e le valutazioni del pubblico che, bisogna riconoscere, sono state contraddittorie. Molti sono rimasti un po' delusi, si aspet-

(Continua a pag. 2)

ZAHVALA ZA VOŠČILA

Uredništvo in uprava «Novega Matajura» sta prejela za božične praznike in novo leto številna voščila od posameznikov, javnih ustanov, kulturnih društev in političnih strank.

Ker nam je nemogoče vsem osebno odpisati, se za izražene simpatije in spodbude iskreno zahvaljujemo s temi kratkimi vrsticami.

Obenem pa želimo vsem še enkrat srečno in uspehov polno novo leto.

Odgovorni urednik
Izidor Predan

RINGRAZIAMENTI PER GLI AUGURI

L'amministrazione e la redazione del «Novi Matajur» hanno ricevuto per le feste natalizie e per il nuovo anno numerosi auguri da parte dei singoli, Enti pubblici, circoli culturali e partiti politici.

Trovandoci nell'impossibilità di rispondere personalmente a tutti e, commossi per tanta simpatia ed espressioni di incoraggiamento, ringraziamo sentitamente con queste poche righe, ricambiando a tutti gli auguri di un felice anno nuovo.

Il direttore responsabile
Isidoro Predan

Emigracija v slikah

Zgodovina izseljevanja, ki je tako močno spremeni- nila demografsko sliko Benečije, še ni napisana. Toda važen prispevek k spoznavanju tega pojava ponuja razstava Izseljenec Nadiških dolin, ki so jo priredili v okviru letosnjega dneva emigranta v društvu Ivan Trinko v Čedadu. Na razstavi, kjer je na ogled več kot 500 slik, so člani fotokrožka KD Rečan obravnavali emigracijske tokove od prejšnjega stoletja pa vse do šestdesetih let našega stoletja. V prvem delu prikazujejo žensko emigracijo. Sledi sezonsko izseljevanje v Rusijo, Avstrijo, na Madžarsko iz časov avstro- grške oblasti, ki je privedlo celo do nastanka beneško-slovenske naselbine v Rusiji. Prvi val množičnega izseljevanja se je pojavil v času pred drugo svetovno vojno, ko se je veliko število Benečanov preselilo v prekomorske države. Po vojni, do šestdesetih let, pa je bilo značilno izseljevanje v evropske države, zlasti v Belgijo. Danes se pojavlja nov lik izseljenca, ki začasno dela v državah v razvoju. Izseljevanje danes usiha, njegove posledice pa se nam prikazujejo v vsej tragičnosti, če primerjamo število prebivalcev v Benečiji leta 1921, ko jih je bilo 17.640, z zadnjimi podatki ISTAT, ki beležijo le 6.983 Benečanov. Priredite- lji razstave pa nočejo opozarjati le na negativne posledice emigracije, zato so v uvodu v razstavo poudarili, da je emigrant v tujini okrepil možnost sprejemanja novih izkušenj, vzpostavil stike z najrazličnejšimi supnostmi, kar ne predpostavlja zanikanja lastnih et- ničnih in jezikovnih značilnosti. S tega vidika je po- menljiv prispevek, ki so ga izseljenci dali in ga dajejo v boju za samoprepoznavanje Benečanov.

HA CHIUSO I BATTENTI LA "CONTINENTAL", I NOSTRI VALLIGIANI SENZA LAVORO

La Continental, una azienda che è nata nell'area consorziale della XI zona industriale, nata soprattutto per dare risorse occupazionali a una zona come quella del Cividalese e delle Valli del Natisone, ha chiuso i battenti.

Ha chiuso i battenti alla faccia dei lavoratori, alla faccia del Consorzio Sifo, alla faccia dell'Assessorato all'Industria che aveva a suo tempo elargito contributi regionali (141 milioni) ed agevolazioni da parte di enti preposti.

L'umiliazione dei lavoratori colpiti da questa ennesima prova di arroganza padronale, (il 40% degli addetti sono i nostri valligiani), questo nuovo attacco all'occupazione che stiamo subendo, (vedi Italcementi, Manzanese ecc.), non può passare inosservata né tollerata.

PROSTE CONE OB MEJI

Vlada je naklonjena deželni odbor pa ne

Veliko zanimanje je zbudil predlog, ki ga je vlada v načelu sprejela, komunističnih poslancev, med katerimi je tudi Furlan Baracetti, v poslanski komisiji za zunanje zadeve o ustanovitvi nekaterih prostih con na obmejnem področju.

Gospodarski krogi so pokazali zanimanje za nastanek majhnih prostih con, nekaterih tudi na območju videmske pokrajine, kjer bi z uvedbo olajšav in spodbudnih ukrepov pomagali razvijati gospodarske odnose med Jugoslavijo in Evropsko gospodarsko skupnostjo. Tudi na območju Benečije so to možnost dobro sprejeli, posebno gospodarski operaterji in javni upravitelji, med temi tudi čedajski župan.

Stranke v deželi so različnega mnenja o tem vprašanju. Deželni odbor nasprotuje prostim conam, naklonjeni pa so jim nekateri demokristjanski in socialistični svetovalci. Na splošno orientacija ni negativna, le dežela se izgovarja, da ni pristojna odločati o zadevah, ki sodijo v vladno in mednarodno odgovornost.

Kaj pa prosta cona na Krasu? Ta bo zamrznjena, dokler Tržačani ne bodo spremenili svojega mnenja (če ga bodo kdaj spremenili!) o gospodarski prihodnosti mesta.

NOTA ECONOMICA

Zone franche: Ok del governo, "ni" della Regione

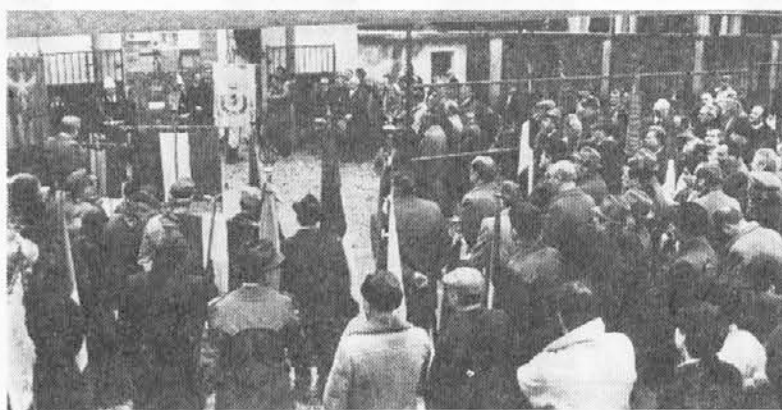
Ha suscitato notevole interesse l'accoglimento, in linea di massima, da parte del governo italiano, della proposta formulata dai deputati comunisti (fra cui il friulano Baracetti) alla Commissione Esteri della Camera, sulla costituzione di diverse zone franche nelle aree confinarie. L'interesse del mondo economico è giustificato dal fatto che la costituzione di piccole zone franche, di cui forse un paio nell'Udinese, porterebbe ad una serie di agevolazioni, incentivi e possibilità di sviluppo delle relazioni economiche con la Jugoslavia e la Comunità Europea. Anche in sede locale si sono espresse voci favorevoli, oltre che dagli operatori economici, dagli amministratori, come — ad esempio — il sindaco di Cividale.

In Regione la proposta ha diviso i partiti, per cui al «no» della giunta, si è accompagnato il sì di alcuni consiglieri democristiani e socialisti. Tuttavia il responso non è del tutto negativo: la Regione, infatti, afferma solo la propria non competenza a decidere, poiché le zone franche sono materia governativa ed internazionale. E la zona franca sul Carso? Questa rimarrebbe «congelata» fino a quando i triestini non cambieranno idea, se la cambieranno, circa il futuro economico della città.

Novih 325 milijard lir za osimske sporazume

Komisija za zunanje zadeve poslanske zbornice, ki ji predseduje Giulio Andreotti, je dokončno odobrila refinansiranje ratifikacijskega zakona osimskih sporazumov v skupnem znesku 325 milijard lir. Ustrezni državni ukrep predvideva med drugim dodelitev izrednega prispevka 250 milijard lir deželi Furlaniji - Julijski krajini do leta 1985 za nadaljevanje in dopolnitev del in naložb, ki jih je deželna uprava že začela na osnovi izvršilnih odlokov po ratifikaciji osimskih sporazumov na področju prometnih infrastruktur, industrijskih, pristaniških, kulturnih in znanstvenih dejavnosti.

Novi zakon omogoča deželi Furlaniji - Julijski krajini, da prevzame že takoj finančne obveznosti za izvajanje omenjenih načrtov do najvišjega zneska 115 milijard lir. Zaradi tega bo deželni svet začel že jutri razpravo o vodilih za uporabo teh sredstev, skladno z določili zakona, ki ga je izglasoval državni parlament. Na seji poslanske komisije za zunanje zadeve je vlado zastopal podtajnik Fioret, ki je bil izvoljen v naši deželi in je že sledil vsemu parlamentarnemu postopku za ponovno finansiranje pobud, ki jih predvidevajo osimski sporazumi.

Komemoracija ustreljenih partizanov v Čedadu

Partizani so se borili tudi za boljšo družbo

Padlih se spominjamo tudi zato, da bomo vedeli, koliko so nas stale svoboda, mir in demokracija

V nedeljo, 19. decembra sta ANPI-APO in občinska uprava v Čedadu pripravila svečano komemoracijo za osem partizanov, ki so bili ustreljeni 18. decembra 1944. leta na mestnem športnem igrišču. Med ustreljenimi partizani, ki jih je nacifašistično sodišče obsodila na smrt, so bili tudi trije Slovenci.

Po maši v Veliki cerkvi je šel sprevod po mestnih ulicah do športnega igrišča. Na čelu sprevoda je korakala godba na pihala in igrala partizanske pesmi. Za godbo so nosili predstavniki bojovniški organizacij svoje prapore, prav tako so bili prisotni prapori nekaterih sosednjih občin, seveda, je bil med njimi tudi tisti iz Čedada, ki je bil odlikovan letošnjega 25. aprila z srebrno kolajno za vojaške zasluge v odpornem gibanju. Sledili so govori pred spominsko ploščo. Prvi je spregovoril prof. Gino Lizzero - predsednik sekcije ANPI v Čedadu. Za njim je pozdravil vse prisotne čedajski župan dr. Pascolini, slavnostni govornik pa je bil predsednik deželnega odbora in član vsedravnega odbora ANPI Federico Vincenti.

Po svečanosti na športnem igrišču so se udeleženci še poklonili spominu stotinam antifasističnih žrtv, ki so jih postrelili na obrežju reke Nadiže, ob obzidju kasarne Francescato, o katerih obstaja dokumentirana knjiga, ki jo je napisal prof. Giuseppe Jacolutti iz Čedada.

Federico Vincenti je v svojem govoru dejal, da se vsako leto zato spominjamo padlih, da bomo vedeli, koliko so nas stale svoboda, mir in demokracija. Vincenti je dejal, da so se garibaldinci res borili za nacionalno osvoboditev, res pa je tudi, da so se borili za boljšo družbo, da bi Republika postala prijeten dom za vse njene državljane.

Zborovanje hoče pokazati našo budnost in našo pripravljenost, da branimo Republiko pred napadi teroristov, skritih in tajnih sil, ki hočejo slabo Republiko, ki ubijajo njene najboljše sinove. Te skrite sile preprečujejo, da bi prišla resnica na dan, da bi se izvedelo, kdo je ubil generala Della Chiesa, našega partizana in hrabrega borca za red v Italiji. Vincenti je nato obsodil poskus, da v televizijskih oddajah rehabilitirajo Mussolinija. Dovolj je z dvojno igro, je dejal.

Leto 1982 je bilo leto Garibaldi, ne pa leto človeka, ki je uničil ugled, ki si ga je Italija pridobila v svetu s prepovedjo. (Na sliki je videti komemoracijo na športnem igrišču. Foto Claudio Vincenti).

Dan emigranta . .

(Continuazione dalla 1ª pag.)

tavano una commedia e questa volta non hanno riso. Altri hanno affermato di aver fatto un po' di fatica a seguire lo spettacolo: «E' stata una novità», «Non siamo abituati». Tanti hanno invece sottolineato la qualità della manifestazione, il contenuto dell'interpretazione: «Cankar quando ha scritto questo testo ha pensato ai benečiani», il salto qualitativo del Beneško gledališče e la versione dialettale dell'opera che è risultata interessante e stimolante anche per chi conosceva in precedenza il lavoro e aveva avuto modo di vederlo già rappresentato.

Sebbene in misura diversa, il messaggio e il significato della manifestazione sono stati tuttavia colti da tutti.

Senza discorsi celebrativi, dicevamo, tuttavia la protesta degli sloveni c'è stata e non solo nell'opera rappresentata. Durante tutta la prima fase dello spettacolo infatti, alcuni giovani della Benečija hanno scritto dei cartelli di protesta e innalzato uno striscione in cui si chiede la tutela globale. I giovani presenti sul palco hanno testimoniato la loro volontà di essere protagonisti della battaglia che le organizzazioni

ni slovene stanno conducendo per il riconoscimento dei propri diritti, senza autocomiserazione, al contrario con una precisa volontà e un pizzico di allegria. Non hanno saputo resistere al ritmo della musica nemmeno i cartelloni di protesta appesi sul palco. Non era questo un espediente scenografico, ma una vera e propria manifestazione, a stento contenuta dal palco e che preannuncia un'azione più incisiva.

Iole Namor

Dan emigranta . .

(Nadaljevanje s 1. strani)

so se odločili za postavitev na oder Cankarjeva Hlapca Jerneja. Povedal je, da so imeli poleti seminar za najmlajše in neizkušne člane Beneškega gledališča, ki so ga vodili Kobal, Verč in Frandolič. Na njem so za praktično vajo vzeli Hlapca Jerneja. Od tod ideja, da igro predstavijo na dnevu emigranta.

«Sicer pa gospodarske politične in kulturne razmere v Benečiji podpirajo takšno izbiro. Naš Hlapec Jernej oživila nesmrtno Cankarjevo povest, velik proglas, v katerem se bodo z uresničanjem materialnih pravic dosegli tudi narodnostne pravice, ti ste, ki jih beneškim Slovencem še vedno odrekajo», je

Politično življenje Vita politica

Delegacija PSI v Tolminu

V Tolminu, kjer je bila gost občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva, se je mudila delegacija PSI iz Čedada in Nadiških dolin. Delegacija PSI so sestavljali Marinig, Venuti, Pasta in Carlig.

Na sestanku, ki je potekal v prijateljskem vzdušju, so se pogovarjali o številnih aktualnih vprašanjih, ki zadevajo Italijo in Jugoslavijo in ki se v naših krajih kažejo v osimskih sporazumih in njihovem izvajanju, o vprašanih zaščite slovenske narodnostne skupnosti in o možnostih ublažitve sedanjih valutnih omejitev, ki jih je Jugoslavija uvedla za svoje državljane, kadar prehajajo mejo.

Delegazione PSI in visita a Tolmino

Si sono incontrate a Tolmino le delegazioni del Psi per il Cividalese e le valli del Natisone e dell'Alleanza socialista del popolo lavoratore. Le delegazioni socialiste erano composte da Marinig, Venuti, Pasta, Carlig.

Nell'incontro si è discusso, fra l'altro, dei problemi inerenti l'applicazione del trattato di Osimo, la tutela della minoranza slovena, la possibilità di modifica delle attuali restrizioni valutarie da parte della Jugoslavia.

KPI predlaga ustanovitev sklada za razvoj Benečije

Parlament je pred kratkim odobril ponovno finansiranje obnove potresnega področja v naši deželi in izvajanje osimskih sporazumov. Gre za več tisoč milijard, zato je razumljivo, da se ljudje sprašujejo, kako bodo ta sredstva izkoriščena. O tem so nedavno razpravljali v Čedadu na konferenci komunistov iz Benečije in furlanske nižine okoli Čedada in Manzana.

V uvodnem poročilu je področni tajnik Giuseppe Blasetig predstavil predloge KPI za razvoj obmejnega področja Furlanije in Benečije. Iz sredstev za obnovo potresnega področja in izvajanje osimskih sporazumov, naj se ustvari poseben finančni sklad, predlagajo komunisti, ki naj zagotovi investicije na industrijskem, kmetijskem in turističnem področju obmejnega pasu naše dežele, kar je življenjskega pomena za Slovence videmske pokrajine, ki zahtevajo ne le jezikovne in narodnostne pravice, temveč tudi jamstva za družbeni in gospodarski preporod. Treba je tudi širiti gospodarsko sodelovanje z Jugoslavijo v okviru mešanih industrijskih prostih con na celotnem obmejnem pasu. Sledili so predlogi za razvoj kmečkega turizma, okrepitev združne dejavnosti, živinoreje, vinogradništva, gozdarstva in lesne industrije. Seveda, je poudaril Blasetig, morajo vsi ti načrti biti uresničeni s sodelovanjem prebivalst-

rekel režiser Rustja.

Hlapec Jernej ni bil ena sama nastopajoča oseba, ampak so za to naslovno vlogo v liku Hlapca Jerneja združili razne sloje delovnega ljudstva: gospodinjjo, delavca in študenta. Gre torej za nekakšno kolektivno osebnost. Prav tako je takšna kolektivna osebnost nastopala tudi na drugi strani, na tisti, ki je Hlapcu Jerneju odrekala njegove pravice. Beneški hlapec Jernej ne propade. S svojo besedo podkuri narodno obrambo iskro, ki jo tolmači pevski zbor Rečan s pesmijo Le vkup, le vkup uboga gmajna.

Skratka, optimistični in borbeni finale, takšen kot je najbolj v skladu z razpoloženjem, ki vlada v tistih krogih, ki oblikujejo današnjo podobno Benečije

va in javnih ustanov (občine, gorske skupnosti, zadruga, itd.). Sledila je poglobljena razprava. Med prisotnimi naj omenimo načelnika svetovalske skupine KPI v deželni svetlu Renza Pascolata, predstavnika ZKS Vlada Uršiča in predsednika konzorcija za industrijski razvoj vzhodne Furlanije Jacoluttija.

Il PCI propone l'istituzione del fondo per lo sviluppo della Benečija

Per una migliore utilizzazione delle risorse finanziarie (si tratta di centinaia di miliardi) previste dalla legge nazionale di ricostruzione 546 bis, le sezioni del PCI del Cividalese, delle Valli del Natisone, del Manzanese e del Tarcentino hanno organizzato a Cividale un convegno pubblico. Nella relazione introduttiva Giuseppe Blasetig ha presentato le proposte del PCI per lo sviluppo di tutta la zona confinaria del Friuli. In primo luogo è necessaria, ha detto, la costituzione di un fondo speciale per l'intervento economico nella zona confinaria a favore dei settori industriale, agricolo e turistico. A questo proposito è stato anche sottolineato il rilievo che tali investimenti hanno per gli Sloveni della provincia di Udine che non solo chiedono una tutela linguistica e culturale, ma esigono anche garanzie per la rinascita sociale e culturale della Slavia friulana. E' necessario allargare la collaborazione economica con la Jugoslavia all'interno di zone franche industriali miste su tutta la fascia confinaria. Un progetto agrituristico che valorizzi le risorse ambientali, favorisca la commercializzazione dei prodotti agricoli ed artigianali è un altro tema della proposta comunista.

Debbono inoltre essere sostenute la zootecnica e la viticoltura. Interventi specifici sono previsti anche nel settore dell'industria della sedia.

Naturalmente tutti questi interventi devono essere realizzati in collaborazione con gli enti locali e con il coinvolgimento degli interessati. E' seguito un ampio e qualificato dibattito. Erano tra i presenti il capogruppo del PCI al consiglio regionale Renzo Pascolat, il segretario della LC di Tolmino Vlado Uršič, il presidente del consorzio per lo sviluppo industriale del Friuli orientale Jacolutti e rappresentanti politici e sindacali.

Furlansko gibanje hoče razkosati deželo

Deželo Furlanijo - Julijsko krajino je treba razkosati v dve. Ustanoviti je treba dve novi deželi. V prvi, Furlaniji, naj bi bila ožemljena sedanja videmska, pordenonska in gorjska pokrajina. V drugi pa bi sameval Trst. To je stališče Furlanskega gibanja, stranke, ki ima sicer zelo malo teže v Furlaniji in med Furlaniji je orisal v svojem poročilu na deželnem kongresu Furlanskega gibanja v Gorici tajnik Marco De Agostini. Govornik ni niti dopustil možnosti, da bi ustanovili posebno pokrajinsko avtonomijo, po zgledu boccenske in tridentinske, za katero se zavzemajo nekateri tržaški krogi. Hoče razbitje sedanje dežele in amen. Po njegovem Trst izkorišča Furlanijo prav tako kot izkorišča osrednja rimska vlada. Avtoceste, hitre železnice, hitre ceste, naftovodi in plinovodi, ki povezujejo Trst s Srednjo Evropo so podobni vojaškim služnostim, vse na škodo Furlanov. Slovincem, ki bi ostali razdeljeni v dve deželi, pa bi bilo treba dati tako avtonomijo, ki bi odpravljala teritorialni prisotnosti Slovencev v dolinah, upoštevajoč karakteristike zgodovinskih naselitev.

Furlansko gibanje se seveda zavzema tudi za upoštevanje furlanščine kot uradnega jezika, kot jezika nacije, za širšo furlansko kulturo in povečano univerzo, za gospodarsko avtonomijo. Manjka pa sedaj FG tista ljudska opora, ki jo ima podobna lokalna formacija, Lista za Trst v tem mestu, je še dejal De Agostini. Furlanska družba ne sledi smernicam Furlanskega gibanja. Slo je praktično za vrsto zahtev in v podobnem tonu so govorili tudi drugi člani gibanja, ki so segli v razpravo.

An ist sam vidu "Senjam,"

Anita Tomasetig je zapela pesem, ki je zasedla prvo mesto. Besedilo in glasbo je napisal kantavtor Checco Bergnagh. Pela je pesem «Te prosim, o muoj Buog».

Začne, po navad, uoz nič, tu kakim koté beneških dolin, se zdere ku nov stude-
nac, ki teškuo najde novo žilo za prit na luč. Te parve note, parva melodija, al pa te parve besiede, ki zbude še druge in tista majhana roja se šier in piesmi ratajo dvie, tri, štier

Adna gu dreških gorah, druga v Sriednjem, ta trečja v Reziji in takuo napri, in vse se bližajo gor pruo na Liesa in tle naidejo še besedil, še melodij, dok jih na rata no rieko, ki društvo Rečan gleda zbrat in vsakemu dat svoj prestor.

Tle začne duga pot od Sejma beneške piesmi, pot ki vsake lieto je drugače, pa vsaki krat parpeje puno, puno Benečanu na tole srečanje, ki je ostalo navadno in če se pretarga, nam bo zaries ki manjkalo vsiem.

Počau se preca nardi oku teli piesmi, se začnejo zbierat godci: Bepo, Miha, Nino, Roberto, Keko. Potle pievci Franco in Guido, Rino in Giovanni, ki pridejo od deleča, Graziella, Anna, Anita, Marino, Claudio, Robi, Marko, Lucjan; potle pridejo še družki pomagajo in uoda se nazaj zdere in gre napri.

Vsako an tarkaj zaleti tu an kaman, se varne al pa gre oku njega, poberé kajšno stvar, ki bi tiela pejat za sabo, pa je previč teška, in jo nazaj pusti. Potlé pohiti zak čuje de je ostala odzad, pa se nazaj vprede v drugo težavo in se zdi de atu konča nje letanje. Pa nie takuo, je zadost no malo vietra dobre voje in se vse nazaj zgane, ker vsi vedo, da se muora prit v muorje za uro, za tisto uro ki, na viem duo, je jau de muora bit.

Do sada je šlo takuo in Senjam je paršu že deset krat v muorje, in vsaki krat je razveseliu vse tiste Benečane, ki so tiel zamudit an par ur za pogledat tole veselo stvar.

Sada je mier! Se postraja zadnje stvari, zak potle bo muorlo vse teč ku po oj, in nobedan se ne smie pošulit, čene bo muoru čakati no lieto za se nazaj zadriet!

Kar tisti buj frišni, ki čejo ušafat kandrejo, že tučejo na vrata, ker vone je mraz, se začne nazaj vse mešat. Ku kar u verine začne plesat «živa nit», vsi ved de je, pa obedan na vie ka je. Adan se usedne, drug hode notar an uon, te treči kadi, četarti... četarti gleda pred se in na guori, misle kakua je ratalo de se je znajdu atu, se mu tresejo noge, dua ga je parpeju? Bi teu iti, pa na vie kua an kam! Kajšan se postraja in mu na gre nič pruo. Dvorana se pun, pa počas, manjka malo in je šele kajšna kandreja prazna. Na bo ljudi! Smo die-
lal za nič! Buojš, takuo... Dvorana se pun, smo šli čez uro in niesmo še začel! Al gremo? Kie so godci? Kam si se zgubiu? Alé, alé notar!

— Ne stuoj odpriet luči, dok na začnemo šigle!

— Ki zadno šiglo?

— Rožica neba

— Ah! Ja ja, notar, notar!

In gre! - Tama v dvorani! - Muzika! - Barvane luči! - Roži... vse luči! Senjam je začeu, in gre, gre čez dvie ure muzika, napovedanja na odru, aplavzi, aplavzi v dvorani. Dvorana je popunoma puna, ljudje so veseli, scena je liepa, pruo liepa. Parva zahvala

gre otruoicim in učiteljem osnovne škole tle s Hlocja, ki so jo napravli, an tudi Donatel an Renzu, ki so jo dopunli.

Je na krasna liepa vičer, na sredu dneva beneškega placca, pod adno smrieo puna zvezdi, in snieh... Piesmi, nove piesmi, gredo napri, adna za drugo, ljudje sodijo, ta parva udobi puno votu, te druga puno aplavzu, buj ki se gre napri, buj se let arzibija.

Takuo gre v dvorani in na odru, pa ta zat? Deb se moglo opisat vse kar se gaja! Tek jo je že pieu, ga skarbjo voti, tega ki ima šele za piet, ga skarbi nota.

— Al si videu, je adan, ki mi je dau samuo an voto! Kuo se more! Tistemu na grem pruo rit!

Tist jo ima z mano!

— Pa te drug ti jih je dau pet, tistega si ga pa podku-
pu!

— Duo je tisti, ki mi je dau «adan»?!

— Kuo začne moja piesam, povjemji, povjemji!

— Maš še pu ure cajta!

— Ne, povjemji, kuo začne

— Dol luči, tiste luči od televizjona mi fardamajo vso «atmošfero»! Mučajta. Alé! Začni, pa ne takuo za cajtam! Bo, bo, an tele se je ujeu, an tale bo.

Tista «živa nit» ratava zmjoram le buj živa, še Loreta in Margherita buj živahno napovedujejo, in vse teče ku po

oj... in če tudi kajšan se je kieki zapledu, obedan nie padu in tuole je dobro.

Vsi so zapiel in tle pride notar novi beneški čudež, «Veselo rapotanje». Od nje vam na viem, ki an kuo poviedat, se jih muora samuo videt! In če se more, videt jih od deleča je buojš, ku od bli-
zu!

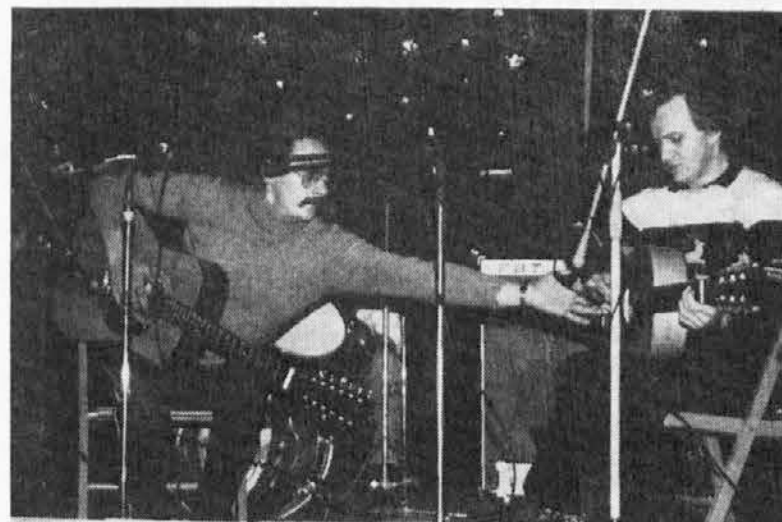
Potle adna piesam, so jal, da je tud udobila, pa tuole so vam že druž pravli, zadnji aplavzi, luči na odru se umuoré, se odpreno v dvorani, ljudje gredo veselo in se zgube po gostilnah, ostanejo tisti buj tardni, ki zaprejo luči an vrata.

Takuo sem ga ist vidu tele «Senjam», na viem al sta paršli tle do tuot, pa če sam vam stuoru zamudit nomalo cajta, ne stuojta jo imiet z mano, za napri pridita gledat al je takuo al pa ne!

A. C.

To stran posvečamo Senjamu beneške piesmi ki je letos doživel svojo 10. izvedbo. Gre za pomemben jubilej, ki zasluži vso našo pozornost. S tem smo hoteli izkazati priznanje vsem tistim, ki se nesebično trudijo pri organizaciji te pomembne beneške manifestacije.

Fotokronika s Senjama

Giovanni Di Lenardo in Rino Chinese iz Rezije sta s pesmijo «Paak» zasedla prvo mesto za najboljšo besedilo.

Marino Blasutig (desno), ki je zasedel prvo mesto za muziko.

Veselo rapotanje (na sliki vidimo Franka Qualizzo, člana Beneškega gledališča) je zabavalo občinstvo na Senjamu.

Del občinstva v telovadnici na Lesah na Senjamu. Na sliki je videti število točk, ki jih je občinstvo prisodilo za pravkar zapeto pesem.

Te prosim, o muoj Buog

Najboljša pesem

*Ist te prosim, o muoj Buog,
kadar zjutra me zbudiš,
pokazaj mi zlo počaso
vse reči oku mené.*

*Pokazaj mi jih počaso,
de se sprime tu mené
vsa dobruost, ki morem dat,
lepota in nadužnost.*

*Ist te prosim, o muoj Buog,
kar me varješ gor na diele
zlo deleč od moje hiše,
varvi tudi mojé ljudi.*

*An kar trudan ist se ustavem,
obleči me ti počaso
z željami in s pridnostjo,
ist te prosim, o muoj Buog.*

*O muoj Buog, kar tu pastiejo
dol se varžem, prosim te,
pihi v pamet vsiem ljudem
rahlo an vietrič veselja.*

Besede in muzika: Checco Bergnagh.
Jo je piela: Anita Tomasetig.

Takuo naprej

Pesem z najboljšo glasbo

*Ti se dan mae pàak,
twoj križ tana hrte;
wse ta sa bojy,
duvi zakoj to iso.
Ziz no hrast taw no drugo
ti farkneš two net
anu na sa love
čenča o zabet.
Anu two hišo ti se počnew
anu ta parve mir ti se wže rivow.*

*Ti se dan mae pàak,
ti se ddaš čas
anu počasu ti ti tičeš
pa či osan nogu ti maš.
Anu no drugo net
ti wstaveš dan druge krej,
ti maš klowčeč tuw rite,
ti sa na wstawjaš mwej.
Anu two hišo ti se skorö rivow
anu ti manča šce koj krow.*

*Anu tuw gozde
sa čulu brunžet,
to gre na isi krej,
hite, tace sa skret!
Anu ta mušun
an ma sa na boji,
e šow vlastet do-na te vie
fes ta nad mlu.
Anu e muknuw injan spet gozd,
anu pa naco sa gre spat čenča est.*

Besede in muzika: Rino Chinese.

Paak

Pesem z najlepšim besedilom

*Mama je pravla, de kar je bla mlada,
tu vasi, tuk je živiela,
obedna čeca nie bargeške nosila.
Vse so se bale, de jih bojo za kuorbe imiel
an de bojo od vsieh zapuščene.*
*Kar an dan je paršla damu
potlé, ki je puno po sviète dielala,
adna čeca, ki je bargeške nosila.
Je bila zlo fajna, obednega se nie bala,
pa ist niesam biu teu bit
na nje prestoru,
take so ji guoril.*

*Pa onà je bla zlo kuražna
an obednega nje poslušala,
takuo jih je nosila le naprej,
jih je nosila do smarti.
Takuo, donajšnji dan
vse čeečé nosijo bargeške
brez se mäsä glavjat
an obedan jim na nič die.
Potà an dan je paršu an puob,
ki je pustu zrast duge lase,
potà so paršli, so paršli še druž,
še druž drugač an druž drugač
an takuo naprej an takuo naprej
an takuo naprej do smarti.*

Besede in muzika: Marino Blasutig.

V gostilni Al Giardino v Špetru

NOVOLETNO SREČANJE DELAVCEV GRADBENEGA PODJETJA BENEDIL

Pozdravne besede deželnega odbornika Renzulija

Po dobri stari navadi so se uslužbenci gradbenega podjetja BENEDIL, ki opravlja svojo dejavnost v Nadiški in Terski dolini, na novo leto srečali v gostilni Al Giardino v Špetru in si v prijetnem razpoloženju voščili praznike.

Poleg zaposlenih v tem podjetju so bili na družabnem srečanju navzoči pooblaščen administrator Dino Del Medico, deželni odbornik za emigracijo in za delo Renzuli, deželni svetovalec Romano Specogna, pokrajinski svetovalec Paolo Petricig, predstavniki Ljubljanske banke, krajevnih oblasti, inženirji in geometri, ki sodelujejo s podjetjem BENEDIL.

Pooblaščen administrator Dino Del Medico je vsem zaželel vesel božič in srečno novo leto 1983, pa čeprav razmere niso takšne, da bi dovoljevale preveč optimistične napovedi.

Ko je odbornik Renzuli pozdravil v imenu deželnega odbora, je poudaril pomembnost podjetja BENEDIL, ki zaposluje okoli 60 oseb, za območje Benečije. V svojem kratkem nagovoru je odbornik pohvalil deželni zakon znan kot zakona št. 546 bis, ki govori o financiranju deželne razvoja. Odbornik je ob tem poudaril, da je potrebno uporabljati denar za tiste sektorje, ki so se pokazali gospodarsko pomembnejši. V ugotavljanju prednostnih sektorjev in podjetij je ključ za razvoj Benečije, je dejal, nikakor pa ne more biti rešitev v posnemanju razvojnih modelov šestdesetih in sedemdesetih let. Takratne velike industrijske koncentracije so pokazale v sedanji italijanski in mednarodni kronični gospodarski krizi in v sociogospodarskih spremembah vse svoje šibkosti. Odbornik Renzuli je bil nadalje prijetno presenečen nad zmerno optimističnim govorom Dina Del Medica, kar je v nasprotju s splošnim pesimizmom, ki vlada v gospodarskem svetu.

Po uvodnih pozdravnih besedah in voščilih je družba vsem svojim uslužbencem poklonila novoletno darilo. (Na slikah vidimo omizje z delavci in sodelavci podjetja Benedil in Dina Del Medica v družbi deželnega odbornika Renzulija in pokrajinskega svetovalca Petriciga).

Battaglia in Provincia sull'Istituto agrario di Cividale

Lungo dibattito in provincia sulla richiesta di istituzione di nuove scuole superiori: quella che ci riguarda più da vicino, può sembrare strano, è l'istituzione di una sezione staccata dell'Istituto Tecnico Agrario di Cividale a S. Giorgio di Nogaro.

Proprio su questa istituzione, dopo gli interventi dei gruppi di opposizione (PCI e MF), si sono manifestate serie perplessità anche nella maggioranza e nella stessa giunta. Nasseriva e Bulfone (PSI), ambedue assessori e il secondo addirittura vicepresidente, sostenevano la votazione punto per punto, assecondando quindi le osservazioni di Petricig e De Paulis (PCI). Pelizzo, assessore della DC, chiedeva praticamente il ritiro provvisorio della proposta.

L'Istituto Agrario di Cividale corre infatti il rischio della dequalificazione, se il nu-

mero degli allievi scenderà al di sotto di un certo livello. Gli investimenti nell'azienda, nelle strutture scolastiche, nei laboratori e nei corsi sperimentali (enologia ed erboristeria) resteranno purtroppo ingiustificati e l'istituto andrà incontro a situazioni critiche.

L'Agraria di Cividale, già «fiore all'occhiello» dell'istruzione tecnica, difende con forza le posizioni acquisite: insegnanti, allievi ed amministratori sono in subbuglio e così anche in consiglio provinciale si sono manifestate grosse perplessità.

Il presidente Englaro, per tenere unita la maggioranza, è stato costretto a rifiutare la votazione punto per punto, con il risultato di raggiungere la sospirata approvazione del programma, fra cui la richiesta del biennio agrario di S. Giorgio.

Pojejo dijaki srednje šole.

Pevski zbor Pod lipo.

CONCERTO ANCHE ALLA DE RUBEIS

Anche gli alunni della scuola Media «De Rubeis» di Cividale hanno dato vita ad un concerto natalizio con melodie, musiche e canti scritti e musicati dagli stessi studenti. Il concerto di Natale è stato curato dalle prof. Valentina e Angela Petricig, che vi hanno profuso tutta la loro sensibilità artistica e la passione per la musica. Al concerto hanno partecipato tutti gli alunni con i loro insegnanti. Nella foto: un momento del concerto nell'auditorium della «De Rubeis».

S. Pietro al Natisone

Via agli incontri culturali "Benečanski kulturni dnevi,"

Il traguardo del decimo ciclo dei «Benečanski kulturni dnevi» doveva in qualche modo essere solennizzato: dieci anni di qualificati interventi in ogni campo culturale e nei vari settori economici, sociali, linguistici meritano una attenzione particolare non solo dal pubblico, ma anche dagli organizzatori.

La scelta del Centro studi Nediža è stata quella di una «celebrazione» contenutistica: un ciclo di conferenze e tavole rotonde a più voci, con apporti di vario carattere: scientifico, tecnico, amministrativo e politico. La partenza avverrà il prossimo 21 gennaio alle ore 18 e mostrerà subito se la scelta del gruppo di lavoro delegato dal Centro a predisporre e coordinare il programma è valida, come a noi pare.

Si tratta di un ciclo di carattere strettamente economico perché propone un aperto confronto di idee circa lo

sviluppo economico di una zona per diverse ragioni periferica e particolare. Di qui il titolo generale del ciclo: «La Benecia ad una svolta: emarginazione o sviluppo?».

Alla serata inaugurale, dopo il saluto del Sindaco di S. Pietro al Natisone, del presidente della Comunità Montana delle Valli del Natisone, del presidente del consiglio regionale Mario Colli e del responsabile del Centro studi Nediža, sarà data la parola a due esperti di sociologia ed economia, il dott. Bratina e il dott. Grandinetti. Saranno presentati dalla dott. Laura Bergnach, coordinatrice del gruppo organizzatore.

Seguiranno tavole rotonde altrettanto impegnative, alcune delle quali dovranno attenersi al concreto ed allo specifico, una tavola rotonda dei partiti ed un incontro conclusivo fra le massime autorità della nostra Regione e della Slovenia.

ŠPETER SLOVENOV

Dobra raven nastopov na božičnem koncertu

Tudi letos se je cerkev sv. Petra in Pavla v Špetru Slovenov napolnila do zadnjega kotička za tradicionalni božični koncert. Nastopili so organista Annarita Trossolo in pevski zbori Pod lipo, Rečan ter Nediški puobi, ki so predstavili izbor najlepših božičnih pesmi; med njimi je bila večina slovenskih.

Zbor nižje srednje šole iz Špetra Slovenov, ki ga vodi profesor Antonio Specogna, pa je dobesedno navdušil občinstvo in ustvaril pravo božično vzdušje. Dijaki, večina katerih obiskuje glasbeno šolo v Petjagu, so s svojim izvajanjem dokazali kakovostno raven, ki prekaša vsak šolski nastop. Pomen prireditve je med drugimi poudaril vodja Nediških puobov Giuseppe Chiabudini, ki je poudaril važnost posredovanja, zlasti mladini, bogastva slovenske ljudske kulture, katere važen del predstavljajo tudi božične pesmi.

San Pietro al Natisone

Concerto di Natale

La grande chiesa di S. Pietro e Paolo di S. Pietro al Natisone si è di nuovo riempita il pomeriggio di Natale per un grande concerto corale e strumentale dei cori delle Valli del Natisone e dell'organista Annarita Trossolo.

Presentati dall'ins. Marina Ciccone, vi hanno partecipato i cori: Pod lipo, diretto dal maestro prof. Antonio Specogna, Nediški puobi, dal maestro Giuseppe Chiabudini e Rečan, dal maestro Antonio Qualizza. A questi si è aggiunto, portando forse la nota più bella e sentita, il coro della Scuola media di S. Pietro, diretto anch'esso dal prof. Specogna. Ognuno con il suo ben definito carattere, i tre cori valligiani hanno eseguito diversi canti natalizi, la maggior parte dei quali tratti dalla tradizione slovena popolare, canti che deb-

bono essere cantati — come ha detto Chiabudini presentando i propri — per essere trasmessi ai giovani, così come finora hanno fatto gli appassionati della nostra cultura.

Notevole l'impegno artistico dei ragazzi della nostra scuola media, alcuni dei quali seguono da tempo lezioni di strumento presso la scuola di musica di Ponteaacco. Sotto l'impareggiabile guida di Specogna hanno dato vita ad un insieme di voci e strumenti che è andato ben oltre il saggio scolastico, raggiungendo la completezza, la finezza e l'espressività quanto mai adeguate alla circostanza natalizia: una giornata di pace e di buona volontà per tutti.

Nobile, certamente, è questo impegno, accompagnato alla ricerca culturale di quanto del passato deve restare nostro comune patrimonio.

CIVIDALE

Mostra d'arte alla Galleria Paolo Diacono

Presso la galleria d'arte Paolo Diacono di Cividale è stata inaugurata i giorni scorsi una interessante mostra con la partecipazione di tre artisti: Darko, Torli e Zuanella.

L'accostamento dei tre artisti è coraggioso e nuovo, perché i tre artisti si distinguono parecchio per forma, valore espressivo e mezzi tecnici.

Torli presenta alcune pitture di notevole vivacità espressiva; Darko espone alcune belle terrecotte in altorilievo, Zuanella alcune preziose icone ispirate alle autentiche forme della Russia.

Darko Bevilacqua utilizza, per la propria espressione artistica, la materia più povera che esista, la creta, ravvivata nel colore dalla fiamma e appena ritoccata da qualche velatura di tempera. Basta questo a dare a queste terrecotte un sapore antico, a sottolineare le stesse forme e i soggetti che paiono provenire da una lontana tradizione medioevale.

C'è quindi qualcosa che veramente avvicina Darko a Zuanella, ambedue di origine slovena, poiché evocano immagini di tempi remoti, rinnovate per una moderna cultura.

Zuanella, che lavora a Ma-

tajur, svolge da anni una propria ricerca che è al tempo stesso di natura filologica (per la profonda conoscenza dell'iconografia religiosa russa) e di natura artistica, quando affina il proprio discorso sulla complessa tecnica coloristica.

Il risultato, nel caso di Zuanella, è quello di portare l'osservatore di questa preziosa collezione — in cui vi è un vero trionfo di colori ed ori — a raccogliere l'intenso messaggio di una civiltà antica in cui la religiosità ha un valore assoluto.

Del vasi Prapontnice pod snegom, v ozadju dreška Brda

Pepo Crainich, edini mož med številnimi udovami na Prapontnici. «Neko prestrašeno gledaš. Kaj če te začnejo loviti vse te udove?». Smo ga vprašali. «Nobenga strahu. Imam mlado, zdravo in močno ženo, Marjo, ki me bo branila!» nam je odgovoril in se zasmejal

PIŠE PETAR MATAJURAC

Petar vpraša Petra

Prapotnica: dvakrat nesrečna vas!

Mesca novemberja 1943. leta so Nemci požgali Prapontico. Ljudem so dali trideset minutu cajta, da poberejo njih reči. Kaj pobereš u takuo kratkem cajtu, vsak lahko zastop: še vse obleke, gvanja ne rješiš! S hišami je zgorjelo vse: gvant, posteje, pardielki, žito, sjerak, krompjer in drugo. Nekateri so odpeli krave iz hleva... drugo je šlo vse v pepeu. Jokali so otroci, stare mame, nekatere mlade žene so ble u drugem stanu, so čakale otroka, puno moških je bluo na fronti al pa u ujetništvu. Prapontčane, ki so ostali brez strehe in brez vsega, so jih spajali na svoje domove prijatelji in žlahta.

Če jih donas uprašas, kakuo so preživeli uesko, ti na kratko odgovorijo: «Buo-ljš se ne zmišljat, buoljš ne govorit. Želimo samuo, da bi ne za nobenega vič paršli takuo hudi cajti!».

Ueska je šla mimo. Domov so se varili puobje in može in z velikimi težavami spet obnovili, spet zazidali svojo vas, svoje drago gnezdo.

Ob koncu ueske je živjelo na Prapontci 13 družin in dvje družine par Bliščih, ki spadajo pod Prapontico, vseh skupaj parbližno 80 ljudi.

Tele so ble družine: Drečkova, Moholjova, Guostova, Pivornova, Stengarjova, Ucinova, Trušnjanova, Romejova, Moukova, Goltinova, Zefova, Puhova in Poljakova (in dve, kot povedano, pri Bliščah). Ko so Prapontčani obnovili svojo vas, so se troštal da bo šlo življenje takuo naprej, kot do ueske: da čeprav u stiskah, bojo živeli vsi skupaj. Na žalost ni bluo takuo. Zemlja ni rodila — ne kruha ne polente — krompirja in bizne za vse. Začeli so odhajati eden za drugim s

trebuhom za kruhom po svetu. Čeče so se poročile na laške al pa po svetu. Hiše so se praznile in zadnji otrok, ki se je rodil u vasi, bo šou ljetos h sudatom in je tudi edini puob na Prapontci.

Od 80 ljudi, ki je živjelo ob koncu ueske u teli lepi dreški vasi, jih sada živi samuo 11 in kakšni so teli prebivalci?

Devet udov, en moški, Pepo Crainich-Drečkovič, ki ima 66 let in Alessandro Prapontič, ki ima 19 let in je on tisti, ki bo šou kmalu za sudata.

Kjer je ankrat margoljelo otuok, sada žive samuo udove: Natalja Ucinova, Tonina Pivornova, Anjula Moholjova, Alma Romejova, Romilda Moukova, Matilda Goltinkna in tetà Vigia Guostova. Tudi dve družini pri Bliščih ni vič.

«Kakuo bote preživjele zimo in praznike?» sem jih uprašoval.

«Maloman vse bomo šle h svojim sinovam in hčeram na Laške». So mi odgovorile.

Bla je že tamà in po vasi nad 15 centimetrov snega, kadar je Tonina Prapontič zvjedela, da sem pri Drečkovičih. Ima 80 let, pa se ni ustrašila ne snega, ne mraza, ne tame. Paršla je u hišo in jala: «Sim srečna, da si tu. Ne bom hodila na pošto, kar zdaj ti plačjam Novi Matajur za leto 1983».

Tonina je že več let naročena na naš list in je njegova zvesta bralka. Kadar je odštela na mižo taužent za taužent, 6 taužent od nje buoščale souze u očeh, še buj pa me je stisnol, vazov v garlu, kadar je jala:

«Popijem no kafè na dan manj, pa brez Novega Ma-

tajurja ne bom!».

To so ti koranine! In tajšne koranine so ohranile naš jezik an taužent an tristuo ljet!

Nu, an če imaš takuo zveste dobre ljudi po naših vaseh, se muoraš uprašat, kaj so takuo hudega zakrivili, da jih je Buog takuo garduo štrafu, da jim je pošju samuo tarpljenje, da so ostale stare, same, da njemajo tega, ki bi jim preskarbeu darvi, da bi se grele pozime? Al je Buoh kriv al so oblasti, ki so zapustile naše vasi? Ne imenujemo po nesi, Ne imenujmo po nemarnosti božjega imena! Dejstvo! resnica je, da je Prapontca dvakrat nesrečna, par vič, zatuo, ker je blapožgana in sada, zatuo, ker živi gor sa muo peščica starih udov. In takšnih vasi imamo že puno po Benečiji.

Vsedno, se po milosti božji - jaz bi rekel po veselem in močnem temperamentu dajejo kuražo adna drugi te le naše udove na Prapontci. Niso obupale in še vedno imajo cajt za humor, za smeh.

«Kaj naj napišem o vas udovah, da bi vam oblasti olajšale težave življenja?» sem uprašoval osemdesetletno Tonino. «Napiši, da nam preskarbe kajšne mlade može!».

«Kaj jih nucate, kaj jih potrebujete takuo stare?»

«Da nam parpravijo darva za zimo, nič za družega.» mi je odgovorila in se iz srca zasmejala.

Rjes ne uprašajo dosti te ženske in bi jim bluo treba pomagati. Pomagati je treba tudi drugim vasem, kjer nismo še u tako huden stanju. Čene bo vsaka globalna zaščita nam Slovencev zastoj!

Dorič

U zadnjih cajtih se vidi saldu buj pogostu po manifestih besjede narobe napisane. Sigurno, da ste jih videli tudi vi. Od začetka sem mislu, da so napake (errori), da so zgrešili s pisanjem u tipografiji, šle u zadnjem cajtu sem zastopu, da pišejo takuo napuosto, de se buj lahko ustavi oči na manifestu.

Zatuo sem pomislu: al ne morem tudi jest kaj narobe naredit.

Takuo sem skleno, da bom za tuole nove leto sam sebe vprašu in sam sebe odgovarju, sevede, brali pa bote vi, dragi brauci. «Petar vpraša Petra» ali u drugih besjedah Petar Matajurac je napravu intervistu Petru Matajurcu. Preberite jo tle spuod!

P.: Kaj mi povješ, Petar, za tuole nove leto? Ki misleš, kakuo puodjo reči, dobro al slavo?

P.: Parvo pusti mi, da na pravim voščila. Želim, voščilam vsem našim mamam, našim otrokam, nonam, starim in mladim očetom puno zdravja, vesele an srečan mier u letu 1983. Tuole pa ne želim samuo našim pač pa vsem ljudem telega sveta. Želim, da bi bli u tem novem letu vsi veseli, da bi ne tarpele zavoj obodne reči, da bi se smejali in ne jokali in če usedno vam pridejo suze u oči, naj bojo suze veselja in ne žalosti.

P.: Nu, mene se jih že stuoru pofaršat. Počaki no malo, de jih obrišem. GKKG K... Nu, sada pustimo sentimentalizme na stran an pujdmo na buj konkretne reči. Kaj misliš, kaj bojo politiki napravili za nas utelim novem ljetu in kaj misliš o njih?

P.: Povejmi o katerih, njih imena!

P.: Recimo Comelli, začni mo od njega, od predsednika regionalnega governa.

P.: Komeli so vsi debeli, pa če se ne bojo spametnili, bomo vsi obnoredi. Če ne bojo delali pametne politike, ostanejo oni in mi brez frike!

P.: Pa predsednik deželnege sveta?

P.: Oh, Mario Colli Zvestuo naj moli, naj se h Bogu obarne, da se mu stou ne zvarne.

P.: Al misliš, de bojo ki dobrega, napravili za nas ministri?

P.: Kajšni, povejmi malo imen.

P.: F. Recimo Fortuna, Fanfani in drugi.

P.: Je jala nuna, pride Fortuna in nam naznani, da on in Fanfani sta si dala roke, da imata globoke ideje do razporoke, da napravta «Consortio» za njih «divorzio».

P.: Kaj misliš, al nam bojo dali letos naše pravice?

P.: Pravico nam vozu bo lietos Formika in ta je debela, prav kot se šika!

Pravi, da cješta, po kateri bo vozu, mu bo šarkala po nosu umazana luža in da bo upregu tud črnega puža.

P.: Ti, Mizzau, kaj se ti zdi, Mizzau?

P.: Mizzau se je uscau an njega scanje, je ratalo žganje, s katerim je ratu pijan vič ku kajšan beneški demokristian.

P.: Kaj misliš, al bo sparrjeta tuole leto u parlamentu za nas Slovenje globalna zaščita?

P.: Fanfani ob investituri se ni oglasu. Mučali so tudi drugi. In če bo slo takuo naprej, se bojim, da namest globalne zaščite, bomo ime-li usta zašite!

P.: Al misliš, de nam bojo lahko pomagale stranke, partiti?

P.: Kajšni? Pusti, de no malo povjem o njih: Demokristiani te saldu snubjo, de jim daš voto, ti vse obju-bjo, kadar jih terjaš tvoje pravice, s prazno roko, ostaneš brez žlice, zatuo, ker so oni dobri «forchettoni»!

P.: In Komunisti?

P.: Komunisti so saldu ti-sti: Pravjo, de dajo pa nič ne imajo! Tud socialisti so dobri ljudje, dokjer guorijo in pokoncu stoje, če pa ti pridejo do kajšnega stola, tarduo ga darže in «guai se si molla». In Craxi nam pravi: «bom jest poglavar!» Jaz pa le prosim: Bog nas obvar! Socialdemokrati so pa kakor škrtati: majhni se zdiyo navadnim ljudem če pa le morjo, nagajajo vsem! Movimento Friuli nam saldu tuli, donas kot lani, da smo Furlani. Slovenska skupnost? To je obupnost, se črni reži, samo dobra vera jih skupaj drži in ker o skupnosti govor je že, ji je malo podobna SKGZ.

P.: Ma Petar, po teli pot njemah obodnega rad. Na tole vižo si vse spravu kupe u an žaki.

P.: Imam vse rad in obednega. Ljudi spoštujem in štímam po tistem, kar so, jih delim, partim u tiste, ki nas imajo radi, in u tiste, ki nas sovražijo, u tiste, ki nam srčno pomagajo, ne da bi vprašal od nas drugih sort interesov in tiste, ki nam ne pomagajo, ki nam metaajo poljena pod naše kolesa, de bi ne mogli iti naprej. Ljudi in stranke (partite) sodim po njih djelu.

P.: Ma takuo se zapremo u naš obroč, u našo ograjo, takuo bomo osamljeni in ne bo obedne pametne an dobre rešitve za nas!

P.: Bo, bo, če se zanesemo predvsem na naše zdrave moči. Če bomo vsi kupe djelal an tarduo daržal, nas bojo oni hodil prosit naše vote, kot petjarji s saketom moke. Mi pa bomo dali naše, vote, ne tistim, ki bojo znal lepno vič obecjat, pač pa tistim, ki bojo znal vič konkretne narest za nas.

P.: Lepuo si povjedu, Petar... Sada pa povejmi, kaj misliš o naših, o tvojih ljudih?

Petar: Naši ljudje so narbuoži na svjete. Vse nadluoge an krivice so muče prenašal, brez godarnjanja. Puno, previč so tarpjel u cajtu meru in številnih ueskah. Namest, da bi proteštal, jokali, tukli po mizah, so se stisnili in njih težave, pred kumarno večerjo, v svetem slovenskim rožarju zaupali Bogu in njega prosili odrešenja. Vičkrat se je zdjelo, da nas je tudi Buog zapustu. Tud sada, donajšnji dan, je večina naših ljudi poštena. Pošteni so tudi tisti, ki so zapeljani, pošteni so tudi nekateri od tistih, ki so jih zapeljali in ki vidiyo nevarnost za nje in za Italijo u buogi, pobožni slovenski molitvi, u našim jeziku, u naših lepih pesmih in lepih navadah. Naši ljudje so pridni, delovni, brummi, bardki, pošteni, pa usedno imajo no pečjo, ki pa ni grjehe.

Tudi zavoj te pečje so puno pretarpjel: ne znajo proteštat, kadar jih krivica ilači, ne znajo vprašat svojih potrjebe, znajo samuo dajat in dostkrat ne znajo niti vzeti, kar se jim ponuja, kot nam je dokazu naš djelovac. Kadar so drugi vozili po pou karjuole maute, on jo je vozu varhano. An dan mu je gospodar jau: «Od donas naprej boš imeu an frank an pou vič na uro, ku drugi!».

«Imate, imate denar za metat čju dan, jest pa čakam in vprašam že tri mjesce, da mi ukupite buj veliko karjuolo!».

Vas pozdravja vaš Petar Matajurac

LO SPORT

RISULTATI E MARCATORI (al 19 dicembre 1982)

PROMOZIONE

Pro Cervignano - Valnat. 3-0

2ª CATEGORIA

Dolegnano - Audace 1-1

Savognese - Gaglianese 3-3

3ª CATEGORIA

Brazzanese - Pulfero 0-0

UNDER 19

Valnatisono - Manzanese 1-1

ALLIEVI

Audace - Gaglianese 3-4

MARCATORI:

11 reti: Gubana Paolo, Rot Zarko

8 reti: Jussig Ezio

6 reti: Carligh Stefano

5 reti: Rucll Ermanno

4 reti: Ipnotico Antonio, Chiavign Walter, Miano Massimiliano

3 reti: Chiabai Stefano, Pinatolo Cesare, Dugaro Antonio, Dorbolò Michele, Scuderin Andrea, Fiorentini Massimo.

Claudio Scaravetto «difensore con l'hobby del gol» Valnatisono, Under 19.

2 reti: Carbonaro F., Manzoni Gabriele, Petricig Walter, Trusgnach Gianni, Scaunich Bruno, Zuiz Andrea, Vogrig Simone, Birtig Roberto, Caucig Roby, Specogna Daniele, Dugaro Terry, Scaravetto Claudio.

V tej številki smo želeli objaviti čimveč božičnih in novoletnih dogodkov.

Zato nam je zmanjkalo prostora za šport.

Čitateljem se za to oprostamo in jim obljublamo, da bomo v prihodnji številki športu posvetili celo stran.

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

SPETER

Komun želi poklicno gostinsko šolo (Scuola professionale alberghiera)

Pred kratkim je biu sklican komunski konsej, ki mu je predsedoval šindak, prof. Marinig. Na dnevnem redu (ordine del giorno) je bilo puno reči in puno so jih na konseju pozitivno ocenili v interesu naših ljudi.

Adna narbuje važnih reči, o katerih se je na konseju govorilo in sklepalo, mislimo, da je zahteva komuna, da se ustanovi v študijskem centru Špetra poklicno gostinsko šolo (scuola professionale alberghiera). Ta šola naj bi biu odsek državne komercialne šole «Bonaldo Stringher» iz Vidma.

Sada komun pričakuje pozitivne odgovore še od višjih šolskih organov in drugih oblasti.

Ta šola bi imela velik pomjen za ekonomski, posebno po gostinski razvoj po vseh naših dolinah.

Božični nastop v Petjaze

Če lan smo čul otroke, puobe an čečate, ki obisku-jejo šuolo samuo na nastopu na koncu šolskega leta glasbene šoule v Petjaze, lietos smo imiel okazion jih čut 18. dičemberja, drugo bomo imiel marča an, končno, še dno junija, kar se zaključí šuala.

Mala dvorana šoule elementar je bila vsa puna: mame, tat, none, sestre, bratri. Pa tudi puno družih so čul, kar so v telim cajtu napravili naš otroc. Čul smo kakuo so se potrudili tisti, ki hodejo na tole šoule že vič liet an tudi tisti, ki so lietos začel, takuo ki nam je pokazala mala Katja Paljavec, ki nam je zapiela an zagodla z ramoniko majhano an lepo piesam.

Na začetku nastopa prof. Specogna je poviedu zaki na mest narest nastop samuo ankrate na lieto, ku po navadi, lietos so decidli ga narest trikrat: otroc bojo imiel vič kuraže an voje se učit an se potrudit, zak bojo muorli pokazat kieki novega vsaki krat. Na koncu je spreguoril prof. Grgič, direktor glasbene šoule v Trstu. Zahvalu je profesorje za dielo, ki so napravili z našim otrokam an jim je želeu, da bi šli napri takuo dobro, ku do sada.

Narbuje lepo sorprežo jo je naredu prof. Specogna: napravu je lepe božične piesmi z otrokam, ki se uče «solfeggio» an «flauto» skupno s tistim, ki godejo pjano-lo an klavir.

DOLENJI BARNAS

Rodila se je Jasna

U špitalu v Palmanovi se je rodila u petak 17. decembra Jasna Noacco. Srečna mama je Lucia Costaperaria, oče pa Valentino Noacco — oba znana politična in kulturna delavca v naših dolinah. Jasna je parva hči mladega para. Vse slovenske kulturne organizacije voščijo liepi čičici srečno in veselo življensko pot in da bi bluo nebua za Jasno zmeraj jasno.

TARPEČ

Marina je napravla čudež

Lepuo je finilo lieto 1982, an še buojš je začelo lieto 1983 za mlado družino Goleš. Lan vemo če v zadnjih lietih kajšna benečanka je porodila pruo na parvi dan lieta: tuole pa je napravla Marina Cernetig iz Černec,

Pogreb rajnke Marije je biu u Kravarju, u nedeljo 19. decembra. Sinovam, hčerki in vsi žlahti izrekamo naše globoko sožalje.

Podbonesec

MARSIN

U čedajskem špitalu je umaru Giovanni Marseu iz naše vasi. Rajnik Giovanni je biu «Cavaliere di Vittorio Veneto», spoštovan mož od vseh tistih, ki so ga poznali. Njega pogreb je biu u Marsinu na dan 21. decembra.

Naj gre družini in žlahti naša tolažba.

SREDNJE

V četartak 23. dičemberja se je rodil u čedajskem špitalu Alberto Simoncig. Liep puobič je veliko veseje za mamo Lucio Duriava-Durjavova iz Dolenjega Tarbja an za tat Renata, Fermonu iz Preseriji. Družina živi v Čedade. Mam in tat čestitam, malemu Albertu pa želimo vse narbuoje v dugim življenju, ki ga ima pred sabo.

POLICA/MOIMACCO

Globoko je pretresla vso srienjsko dolino žalostna novica, da je v pandiejak 27. dičemberja na naglim umaru Guido Bordon, Starnadu iz Police. Imeu je samuo 39 ljet. V veliki žalosti je pu-stu ženo, hčera (ta mala ima šele malo miescu), bra-

tre, sestre, vso žlahto in puno, zaries puno prijateljev. Žalostni pogreb je biu u Moimaze, u sriedo 28. dičemberja popudne. Puno ljudi ga je spremljalo k zadnjemu počitku.

Naj gre prizadeti družini naše globoko sožalje.

Fotografije za 50-letnike classe 1932

Naš parjateu Obi, ki ima tudi on naše leta in ki živi v Belgiji, je napravu zaston fotografije za vsakega tistega od 1932, ki je z nami praznoval 50 let življenja 7. avgusta lanske leto. Puno teh fotografij je bluo že razdanih, pa tisti, ki jih ni še imeu, naj se oglasi na Novem Matajurju v Čedadu. Mislimo pa, da napravimo lepo rječ če se v imenu vseh Obitu lepuo zahvalimo.

Organizatorji

GRMEK

Veselo silvestrovanje u palestri na Lesah

Kot je ratala že navada sta veselico za konac starega leta organizirala u Palestri na Lesah kulturno društvo Rečan in aminištracion grmiškega komuna.

Za «veljon» se je upisalo za cajtam puno ljudi, takuo da so muorli že u pandejak 27. dičemberja zaprjet u-pisovanje, ker čene ljudje njeso bli stali vsi u palestri. Vsedno jih je bluo parbližno 180 ljudi. Godu je orkester I.D.I.O.S. Na silvestrovanju na Lesah, seveda, je bluo narvič ljudi iz grmiškega komuna, administratorji, komunski uslužbenci, člani društva in pevci od «Rečana», paršli so tudi drugi komunjani, pa tudi ljudje od deleč, naši ljudje, ki žive na Laškem, a so želeli preživeti zadnje ure starega leta in ućakat zoro novega leta med svojimi slovenskimi ljudmi, u lepi in veseli družbi in takuo naj bo tudi drugo ljetu.

TOPOLOVO

Zapustu nas je Rucli Giuseppe

U soboto 20. novembra 1982 je umaru u videmskem špitalu zavojo možganske tromboze. Rucli Pepo. Novica je že stara, a smo čakali za objaviti še fotografijo.

Rajnik Rucli - Pepi Dreju po domače, je imeu 72 let. Živeu in djelu je puno cajta v Torinu, kjer se sada živi njega družina. Prej in potem, ko je šu u penzion, je zmjeraj rad parhaju u rojstno vas, kjer so ga usi imeli radi, zavojo njega dobrega in simpatičnega karakterja. Venčno življenje bo počivu u rojstni zemji, ki jo je nad vse ljubiu.

Njega pogreb je biu u Topolovem u torak 23. novembra. U veliki žalosti je zapustu ženo in sina, ki živita u Torinu in sta naročnika Novega Matajurja. Njim naj gre naša tolažba.

10. Benečanski kulturni dnevi

BENEČIJA NA RAZPOTJU: MARGINALNOST ALI RAZVOJ?

V sejni dovorani občine Špeter Slovenov se pričnejo 21. januarja deseti Benečanski kulturni dnevi, ki jih prireja študijski center Nediža v sodelovanju s Slovenskim raziskovalnim inštitutom (SLORI). Predavanja bodo na temo: Benečija na razpotju: marginalnost ali razvoj?

Prvi dan, 21. januarja bosta na temo: Modeli razvoja periferne gospodarstva - posebnosti dežele Furlanije Julijske krajine, predavala Darko Bratina, profesor sociologije na univerzi v Trstu, in Roberto Gradinetti, raziskovalec pri Centru za ekonomske in socialne raziskave v Vidmu.

Na drugem predavanju 4. februarja (Izseljevanje in tržišče delovne sile) bodo sodelovali Ugo Ascoli, profesor ekonomske sociologije na univerzi v Anconi, Elena Saraceno, raziskovalka pri CRES v Vidmu, Aldo Gabriele Renzulli, deželni odbornik za delo, socialno skrbstvo in izseljenišvo in Giannino Padovan, generalni deželni tajnik CGIL.

ZUFFERLI FIORENZO & C.

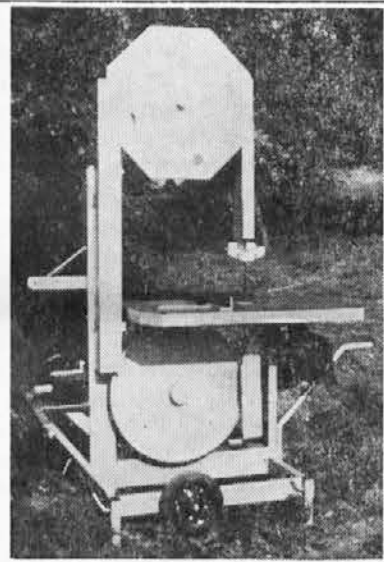
CEMUR - San Leonardo
Tel. 727038

STRUTTURE IN FERRO

— Zelezno ogrodje
RINGHIERE - SERRAMENTI
— Ograje - Okna in vrata
CAPANNONI
— Hale

PER IL RISPARMIO
ZA DOBRO GOSPODARJENJE
SEGHE A NASTRO Ø 600 MN
Pan žage

— Trasmissione cardanica
— Cardanski Pogon
— Trasmissione elettrica
— Električni Pogon
— Volani Metallo fuso
— Volani iz Zlitine

C.A. SPORT di CLAUDIO ADAMI & C

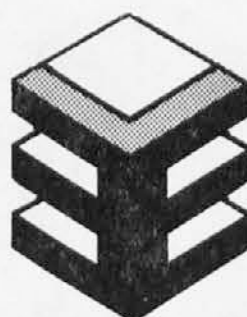
Špeter - S. Pietro al Natisone - Tel. 727266

Abbigliamento sportivo ed articoli sportivi per:

Športna oprema in športni predmeti za:

CALCIO
BASKET
VOLLEY BALL
SCI
TENNIS
JOGGING
TEMPO LIBERO

NOGOMET
KOŠARKO
ODBOJKO
SMUČANJE
TENIS
JOGGING
PROSTI ČAS

edilvalli

di DORGNACH RINO & C. s.a.s.

CEMUR
SV. LENART - S. LEONARDO
Tel. 0432-723010

Vendita materiali per l'edilizia
Prodaja gradbenega materiala

Autotrasporti

Avtoprevoz